

УДК 342.351.811.(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.39>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В КОНТЕКСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Мороз Н.С.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0009-0008-1628-8447*

Мороз Н.С. Забезпечення безпеки дорожнього руху в контексті провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Проблема забезпечення безпеки дорожнього руху є однією з гострих соціальних, правових і організаційних проблем для сучасного суспільства та держави. У міру вдосконалення технологій виникають нові виклики, для локалізації яких потрібні значні зусилля. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при забезпеченні безпеки дорожнього руху. Предметом дослідження є адміністративно-правовий механізм провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. Дослідження проведено з використанням загальнонаукових і спеціальних юридичних методів: порівняльно-правового, логіко-юридичного, формально-логічного, системно-структурного, формально-юридичного та інших. Вказано, що сучасна концепція адміністративно-юрисдикційної діяльності органів Національної поліції у сфері безпеки дорожнього руху має спиратися на основні ідеї Конституції України, згідно з якими правова демократична держава покликана забезпечувати охорону прав і свобод та законних інтересів людини та громадянина. Здійснення цих принципів зумовлює нові підходи до змісту та реалізації на практиці основних положень адміністративної юрисдикції: дотримання законності, рівності громадян і посадових осіб перед законом, невідворотності покарання, об'єктивної істини. Це, у свою чергу, зумовлює розвиток нових аспектів взаємовідносин правоохоронних органів із громадянами, зокрема з посадовими особами патрульної поліції, дільничними офіцерами поліції, поліцейськими офіцерами громади, а також з громадянами як учасниками дорожнього руху, на основі законодавства про адміністративні правопорушення. Зазначено, що підвищення рівня забезпечення безпеки дорожнього руху неможливе без підвищення ефективності застосування адміністративного законодавства поліцейськими патрульної поліції, зміни повноважень посадових осіб служби превенції Національної поліції, подальшого вдосконалення законодавства, що регулює застосування технічних засобів, які забезпечують правозастосовну діяльність патрульної поліції Національної поліції, організацію дорожнього руху, а також зміни системи навчання водіїв.

Ключові слова: автомобільний транспорт, громадська безпека, державне управління, довіра громадян, дорожньо-транспортні пригоди, патрульна поліція.

Moroz N.S. Ensuring road safety in the context of proceedings in cases of administrative offenses.

The problem of ensuring road safety is one of the acute social, legal and organizational problems for modern society and the state. As technologies improve, new challenges arise, the localization of which requires significant efforts. The object of the study is social relations that arise when ensuring road safety. The subject of the study is the administrative-legal mechanism of proceedings in cases of administrative offenses in the field of road safety. The study was conducted using general scientific and special legal methods: comparative law, logical-legal, formal-logical, system-structural, formal-legal and others. It is indicated that the modern concept of administrative-jurisdictional activity of the National Police in the field of road safety should be based on the basic ideas of the Constitution of Ukraine, according to which a democratic state based on the rule of law is called upon to ensure the protection

of the rights and freedoms and legitimate interests of man and citizen. The implementation of these principles entails new approaches to the content and practical implementation of the main provisions of administrative jurisdiction: compliance with the rule of law, equality of citizens and officials before the law, the inevitability of punishment, objective truth. This, in turn, entails the development of new aspects of the relationship between law enforcement agencies and citizens, in particular with patrol police officers, police station officers, community police officers, as well as with citizens as road users, based on the legislation on administrative offenses. It is noted that improving the level of road safety is impossible without increasing the effectiveness of the application of administrative legislation by patrol police officers, changing the powers of officials of the prevention service of the National Police, further improving the legislation regulating the use of technical means that ensure the law enforcement activities of the patrol police of the National Police, the organization of road traffic, as well as changes in the driver training system.

Key words: road transport, public safety, public administration, public trust, road accidents, patrol police.

Постановка проблеми. Наразі питання безпеки людини стає одним із базових орієнтирів при розробці державної політики загалом, зокрема в галузі дорожнього руху, у зв'язку з чим актуалізується проблематика забезпечення безпеки дорожнього руху. Актуальність дослідження визначається наявністю недоліків нормативно-правового регулювання досліджуваної сфери правовідносин, що виражаються у відсутності єдиного підходу до визначення основних понять; старінням норм чинного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів у цій галузі, які перестають відповідати сучасному рівню розвитку. Адміністративне законодавство у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху характеризується наявністю прогалин і протиріч, надмірністю норм, їх розосередженням за великою кількістю законів та підзаконних актів. Для покращення якості забезпечення безпеки дорожнього руху слід враховувати, що правові засоби, які задіяні в цьому процесі, впливають лише на один із спектрів зазначеної проблеми. Правові та адміністративно-правові засоби необхідно реалізовувати у взаємозв'язку з іншими компонентами, задіяними у справі забезпечення безпеки дорожнього руху.

Стан опрацювання проблематики. Забезпечення безпеки дорожнього руху досліджували вчені: В.В. Гаркуша, Т.О. Гуржій, С.М. Гусаров, В.В. Доненко, В.Й. Развадовський, В.Ф. Муцко, С.А. Комісаров, М.А. Микитюк, Р.І. Михайлова, А.М. Подоляка, В.В. Новіков, А.О. Собакарь та інші. Забезпечення безпеки дорожнього руху охоплює ряд правових і організаційних заходів, один з яких – провадження у справах про адміністративні правопорушення. Залежно від ефективності застосування адміністративно-правових заходів певною мірою забезпечується безпека дорожнього руху, що обумовлює проведення наукових досліджень у зазначеній галузі.

Мета статті – дослідження забезпечення безпеки дорожнього руху в контексті провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Виклад основного матеріалу. У системі забезпечення безпеки дорожнього руху задіяні різні адміністративні провадження, проте одним із найзмістовніших є провадження у справах про адміністративні правопорушення. Дане провадження має у своєму розпорядженні арсенал адміністративно-правових засобів впливу на порушників правил дорожнього руху. Провадження у справах про адміністративні правопорушення пов'язане з провадженням у виконанні винесених постанов [1, с. 510]. Провадження у виконанні постанов у справах про адміністративні правопорушення носить автономний характер, водночас воно тісно пов'язане з рядом стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення. Ефективне виконання рішень у справах про адміністративні правопорушення підкреслює якість провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Однією з основних функцій держави є функція охорони та захисту прав людини і громадянина. Цю функцію реалізують усі органи державної влади і управління. Сфера державного управління, де забезпечення прав і свобод громадян є завданням першорядної важливості, – це сфера забезпечення безпеки дорожнього руху. Зумовлено це низкою причин: автомобільний транспорт займає одне з ключових місць у структурі перевезення пасажирів і вантажів; сучасний світ охопила тотальна автомобілізація, яка сприяє розвитку науки та техніки і стимулює розвиток різноманітних секторів економіки. Розвиток автомобільного транспорту забезпечує зайнятість великої кількості людей.

Незважаючи на позитивні аспекти експлуатації автомобільного транспорту, його використання таїть великі ризики, пов'язані зі збереженням життя та здоров'я людей, із забезпеченням майнової безпеки. Автомобіль, незважаючи на сучасні технічні компоненти, є джерелом підвищеної небезпеки, а сфера організації дорожнього руху вимагає від держави додаткових зусиль щодо забезпечення безпеки.

Використання спеціальних засобів автоматичної фіксації правопорушень є ефективним способом нагляду за дорожнім рухом. Застосування цих засобів дає можливість знизити рівень латентності правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху і тим самим забезпечити реалізацію принципу невідворотності покарання [2, с. 37]. Виключено компонент суб'єктивізму при виявленні правопорушень. Це знизить кількість конфліктних ситуацій, що виникають між поліцейськими та водіями, забезпечивши дотримання прав учасників дорожнього руху.

З використанням технічних засобів вдається виявити велику кількість адміністративних правопорушень, пов'язаних з перевищенням швидкості, порушенням правил паркування, виявленням порушень вимог дорожньої розмітки тощо [3, с. 318]. Фіксація даних правопорушень та притягнення власників транспортних засобів до адміністративної відповідальності роблять вагомий внесок у безпеку дорожнього руху.

У справі забезпечення безпеки дорожнього руху має бути дотримано розумного балансу між технічними засобами фіксації адміністративних правопорушень і реальним забезпеченням цього виду безпеки за участю поліції. У системі забезпечення безпеки дорожнього руху необхідно використовувати різноманітний арсенал правових та організаційних засобів. Тільки такий підхід дозволить підвищити рівень і якість забезпечення безпеки дорожнього руху, покращити виконавську дисципліну у сфері державного управління.

Забезпечення безпеки дорожнього руху є комплексним завданням, яке вирішується не лише адміністративно-правовими засобами, а також кримінально-правовими та цивільно-правовими засобами [4].

Незважаючи на те, що проблема забезпечення безпеки дорожнього руху має комплексний характер, ключовим суб'єктом, який забезпечує цей вид громадської безпеки, є патрульна поліція Національної поліції [5]. Поліцейські всіх підрозділів, включно з патрульною поліцією, дільничними офіцерами поліції та поліцейськими офіцерами громади, реалізують Кодекс України про адміністративні правопорушення стосовно забезпечення безпеки дорожнього руху [6].

Головне завдання державного управління в галузі забезпечення безпеки дорожнього руху – це запобігання дорожньо-транспортним пригодам, адміністративним і кримінальним правопорушенням, що вчиняються в цій сфері. Через об'єктивні чинники повністю виключити дорожньо-транспортні пригоди не можна, це зумовлено причинами соціального та технічного характеру, проте тримати ситуацію під контролем під силу державі, яка проводить системну політику в галузі забезпечення безпеки дорожнього руху.

Одним із пріоритетних завдань у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху є підвищення рівня виконавчої дисципліни, компонентом якої є підвищення якості виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення, вчинених у сфері безпеки дорожнього руху.

Виконання ухвал у справах про адміністративні правопорушення – це самостійне провадження, яке логічно пов'язане з провадженням у справах про адміністративні правопорушення. Ефективність виконання ухвал у справах про адміністративні правопорушення залежить від повноти та якості проведеної роботи безпосередньо в ході провадження у справах про адміністративні правопорушення. Потрібно зазначити особливості примусових правових заходів, які реалізуються переважно у межах охоронних правовідносин, що створюють можливість для приведення в дію спеціальних засобів забезпечення юридичних обов'язків, у разі необхідності, для застосування заходів державно-примусового впливу [7, с. 29].

Виконання постанов залежить від самого провадження у справах про адміністративні правопорушення. Незважаючи на це, провадження щодо виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення, особливо в галузі безпеки дорожнього руху, є доволі неоднорідним, і в ході реалізації виникає чимало організаційних та процесуальних проблем.

Одним із ключових суб'єктів, які реалізують законодавство про адміністративні правопорушення, є Національна поліція. Одне з основних завдань підрозділів поліції – покращення якості виконання законодавства про адміністративні правопорушення, посилення відомчого контролю, забезпечення зміцнення законності та недопущення порушень прав громадян при здійсненні ад-

міністративного провадження, повне викорінення системи показників за кількістю виявлених правопорушень, що, як наслідок, підвищить довіру до поліції.

Особливістю провадження у виконанні постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху є об'єкт протиправного посягання цих правопорушень. Цей об'єкт має складну структуру. Треба мати на увазі ту обставину, що, забезпечуючи безпеку дорожнього руху, держава здійснює охорону та захист прав громадян, залучених до сфери дорожнього руху.

Невипадково, що Закон України «Про дорожній рух» визначає, що основними засадами забезпечення безпеки дорожнього руху є пріоритет життя та здоров'я громадян, дотримання інтересів громадян, суспільства та держави під час забезпечення безпеки дорожнього руху [8].

Ці принципи забезпечення безпеки дорожнього руху пов'язані з низкою конституційних принципів щодо охорони, захисту та забезпечення прав і свобод громадян. Слід зазначити, що певну частину життя людина проводить у сфері експлуатації автомобільного транспорту, тому питання безпеки дорожнього руху стосуються кожної людини, незалежно від її статусу у сфері організації та здійснення дорожнього руху.

При автомобілізації соціального простору питання безпеки у справі організації та здійснення дорожнього руху виходять на перший план. У процесі забезпечення безпеки дорожнього руху здійснюється захист майнових інтересів учасників, забезпечуються приватні та публічні інтереси [9, с. 713].

Враховуючи соціальну та юридичну необхідність організації безпеки дорожнього руху та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, це не лише юридичний процес, а й комплекс організаційних дій, без здійснення яких досягати цілей відповідного провадження практично неможливо.

Можна без перебільшення відзначити, що інші стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення прямо чи опосередковано забезпечують ефективність стадії виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення. Незважаючи на важливість стадії виконання ухвал у справах про адміністративні правопорушення, вона неповною мірою організаційно забезпечена, що дозволяє адміністративно покараним особам у ряді випадків уникати призначеного покарання. Подібні випадки мають місце і в галузі безпеки дорожнього руху.

Провадження по виконанню постанов у справах про адміністративні правопорушення має певну якісну характеристику, яка дозволяє його ототожнювати зі стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення. Ця специфіка обумовлена конкретністю цілей і розв'язуваних завдань, певним колом суб'єктів, особливістю застосування норм матеріального права та неоднозначністю адміністративно-процесуальних форм, що реалізуються на даній стадії. Провадження щодо виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення має й інші особливості.

Виконання ухвал у справах про адміністративні правопорушення в галузі безпеки дорожнього руху тісно пов'язане з такою категорією, як «безпека дорожнього руху». Проблема безпеки є однією з ключових у законодавстві, крім того, різні аспекти безпеки розкриваються з філософської, економічної та технічної сторін.

Функціональна сфера безпеки може бути визначена як врегульований правом нормальний стан конституційних та інших законних інтересів особистості, суспільства та держави, у якому виключені прояви, здатні завдати шкоди конституційним та іншим інтересам і цінностям.

Безпека дорожнього руху має своєрідну якісну правову та соціальну характеристику, тому невипадково, що для забезпечення цього виду громадської безпеки законодавством визначено спеціальні адміністративно-правові засоби, у тому числі й ті, що включені у провадження щодо виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

У законодавстві щодо регулювання відносин, пов'язаних з експлуатацією різних видів транспорту, поняття «безпека» трактується виходячи з особливостей роботи того чи іншого транспорту. Повертаючись до характеристики безпеки дорожнього руху, зауважимо, що Закон України «Про дорожній рух» визначає, що безпека дорожнього руху – це стан цього процесу, який відображає ступінь захищеності його учасників від дорожньо-транспортних пригод та їх наслідків.

Це визначення наголошує на питаннях захисту лише учасників дорожнього руху. Такий підхід виглядає вірним, однак він не охоплює всієї сукупності суспільних відносин, які необхідно захищати, формуючи правовий режим безпеки дорожнього руху. У зв'язку з цим невипадково, що визначення «безпека дорожнього руху» піддається в науковій літературі конструктивній критиці.

Безпека дорожнього руху – це публічно-правова категорія, яка має виконувати низку функцій: відображати єдиний процес державного управління, пов'язаний із переміщенням людей та вантажів дорогами, стосуватися мінімізації ризику виникнення обставин, що перешкоджають продовженню цього процесу та мінімізації негативних наслідків, пов'язаних із загибеллю або пораненням людей, пошкодженням транспортних засобів і вантажів.

Розуміння безпеки дорожнього руху через забезпечення громадської безпеки є логічним. Доцільно у Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України зазначити, що метою забезпечення громадської безпеки є: підвищення безпеки дорожнього руху, скорочення кількості дорожньо-транспортних пригод, які спричиняють заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, зниження тяжкості їх наслідків, профілактика дорожньо-транспортних пригод тощо. Безпека дорожнього руху є складовою громадської безпеки. У зміцненні безпеки дорожнього руху можуть бути задіяні загальні та спеціальні адміністративно-правові засоби забезпечення громадської безпеки.

Формування правового режиму громадської безпеки не може бути повноцінно досягнуто без належної системи забезпечення безпеки дорожнього руху. У структурі громадської безпеки існує логічний взаємозв'язок усіх компонентів цього виду безпеки, одним із яких є безпека дорожнього руху. Забезпечення безпеки дорожнього руху буде ефективним лише тоді, якщо забезпечені всі інші види громадської безпеки.

Висновки. Безпека дорожнього руху забезпечується комплексом правових та організаційних засобів, у кожного з яких своя функціональність у справі забезпечення цього виду громадської безпеки. Проведення у справах про адміністративні правопорушення, скоєні в галузі безпеки дорожнього руху, та стадія виконання винесених у відповідних справах постанов, зокрема, роблять певний внесок у справу зміцнення безпеки дорожнього руху, підвищення рівня виконавчої дисципліни всіх без винятку учасників дорожнього руху. Виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху – це не лише юридичний процес, а й комплекс організаційних дій, без здійснення яких досягти цілей відповідного провадження практично неможливо. Усі стадії даного провадження забезпечують ефективність реалізації стадії виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення. Стадія виконання ухвали у справі про адміністративне правопорушення, незважаючи на процесуальний взаємозв'язок з іншими стадіями даного провадження, має автономний характер, у зв'язку з цим можна говорити про адміністративне виконавче провадження, яке пов'язане з провадженням у справах про адміністративні правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Остапенко О.І. Ковалів М.В., Єсімов С.С. та ін. Адміністративне право України (загальна частина): навчальний посібник. Вид. 2-е, доп. Львів: СПОЛОМ, 2021. 616 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3866/1.82.pdf>.
2. Єсімов С.С. Контроль і нагляд поліції у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах цифрової трансформації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2024. № 3. С. 33–40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-3-5>.
3. Медведенко Н.В., Медведенко С.В. Особливості інформаційно-технічного забезпечення безпеки дорожнього руху, перспективи розвитку в умовах викликів сучасності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 316–320. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/74>.
4. Стратегія убезпечення дорожнього руху в Україні: виклики, проблеми, рішення: монографія / В.В. Голіна, В.С. Батиргарєєва, Б.М. Головкін та ін. Харків: Право, 2024. 432 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602406>
5. Про внесення змін у Положення про Департамент патрульної поліції: Наказ Національної поліції України від 05.09.2024 р. № 947. URL: <https://patrolpolice.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/Nakaz-947.pdf>.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
7. Bortnyk N., Yesimov S. Legal regulation of measures of administrative and procedural coercion. *Social & Legal Studios*. 2021. Issue 3 (13). P. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2021-3-28-34>.

8. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 р. № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text>.
9. Абакіна-Пілявська Л.М., Саїнчин С.О., Стоянов К.С. Наслідки порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами як ознака складу: особливості встановлення при розслідуванні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 712–714. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/168>.